

KLÁRA TRSKOVÁ / 15. 6. 2021

Tuzexová šmelina ve filmu Konec cesty

Nejnámějším českým filmem, ve kterém se objevuje vekslování i různé nástrahy spojené s pouličním směňováním korun za zahraniční měny, je pravděpodobně snímek *Bony a klid* z roku 1987. První tuzexová prodejna byla otevřena v roce 1957 v Praze a již dva roky poté natočil režisér Miroslav Cikán film s kriminální zápletkou s názvem *Konec cesty*, který bezděčně publiku představuje i pravidla fungování černého trhu navázaného na prodejny Tuzex.

Publikace *Obchodujeme s celým světem* z roku 1970 vysvětluje fungování nové sítě obchodů a důvody zavedení paralelní měny „bon“ neboli „tuzexové koruny“. Sítť prodejen s luxusním zbožím byla údajně založena proto, aby „stát získával valuty, které dříve vydělávaly zahraniční firmy zabývající se zásilkami dárkových balíčků do Československa...“ Dále kniha zmiňuje, že tento speciální obchod má prodávat zboží diplomatům ČSSR a „výhod Tuzexu lze použít při převodu dědictví z kapitalistických zemí“. Zajímavé je, že tato oficiální publikace rovnou v poznámce zmiňuje i existenci černého trhu s „tuzexovými korunami“.^[1]

Zápletka snímku *Konec cesty* se odvíjí od kufru plného zahraniční měny, který zůstal po skončení druhé světové války zakopán v okolí stavby vodní přehrady. O existenci kufru ví jen několik málo lidí, mezi kterými je i dělník Josef Lachman, jenž valuty převezme ke své dceři Evě.

Názvy světových metropolí, modely letadel, šperků a jiného luxusního zboží – tak vypadají Eviny sny o budoucím životě se stovkami liber z nalezeného kufru. Rozhodne se utratit několik desítek liber v prodejně Tuzex. Ještě před vstupem do obchodu ji zastaví uhlazený zaměstnanec, jehož hlavním úkolem je opakování stále stejné otázky, zda příchozí zákazník vlastní bony. Jiná mladá žena Růženka dostane na stavbě jednu

pětilibrovku od svého nápadníka – podobně jako Eva v okouzlení zamíří na nákupy do pražského Tuzexu. V těsné blízkosti obchodu funguje také směnárna, kde si lze valuty směnit za speciální tuzexovou měnu. Ve filmu je zdůrazněno, že obvykle zde při transakcích ani není nutné předložit občanský průkaz. Jen Růženka má smůlu a musí se ve směnárně legitimovat, protože její libry nejsou pravé.

Ve filmu se objevují ve vedlejších rolích různí překupníci a veksláci, kteří ze střetu se zákonem vyvážnou v nejhorším případě s pokutou. Nejníže postavení veksláci postávají venku na ulici a čekají, až uloví někoho z přichozích a nabídnou mu směnu. Ve snímku se objevuje i vyšší liga překupníků s exportním zbožím, kteří posedávají v elegantních kavárnách, a když na to přijde, ochotně spolupracují s veřejnou bezpečností (a možná proto se jich netýká žádný postih). Jeden z těchto výše postavených šmelinářů pracuje ve státním podniku a pokrytecky varuje Evina manžela, že „s valutami je lepší si nic nezačínat“, protože se kvůli tomu obvyčejný člověk může dostat do potíží.

Snímek ukazuje také zcela legální cestu, jak se k tuzexovému zboží může dostat řadový zaměstnanec: Pan Krampera se vrátil z montáže v Egyptě a přivezl si domů pár liber, za které ženě v Tuzexu koupil svetřík. Vyšetřovatelé veřejné bezpečnosti se pak panu Kramperovi zdvořile omlouvají, že ho obtěžovali vyšetřováním padělaných liber, protože právě jeho způsob získání a utracení valut je pro neprivilegovaného občana ten jediný správný.

Podobně jako ve filmu *Bony a klid* se tato paralelní ekonomika střetne se zákonem až v momentě, kdy se ke státem podporovanému černému obchodu s nedostatkovým zbožím přidá i falšování cizích měn. Teprve potom se do věci vloží veřejná bezpečnost, která ve filmu *Konec cesty* dopadne viníky především díky exkluzivitě tuzexového zboží. Látky zakoupené v této prodejně jsou totiž tak výjimečné, že vyšetřovatelé dokáží odhalit majitele falešných liber třeba i podle potisku jedné z exportních látek.

Snímek *Konec cesty*, který dobovému divákovi poskytl vcelku přehledný návod na to, jak se bude v následujících letech možné pohybovat v šedé zóně valut, bonů a nákupů nedostupného zahraničního zboží, je ke zhlédnutí na YouTube kanálu [Česká filmová klasika](#).

Poznámky:

[1] Radovan Šimáček, *Obchodujeme s celým světem*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství 1970, s. 139.